Tre af mine Venner.

Afbetaling paa min Gæld

— af —

en gammel Feltpræst,

Forfatter til „Præsten i Krigen" og til „Ellen".

(Fortsat.)

Han fluttede saaledes: „Hvad der nu er det mærkeligste er, at hun gør det altsammen med en saadan Glæde, at jeg lige saa lidt kan forstaa det, som hvorledes hun faar Kræfterne til at slaa til. Vi gør alle, hvad vi kan, for at skaane hende, thi vi holder virkelig af hende; men skal det blive ved at gaa saaledes ret længe, saa koster det hendes Liv. Jeg har i Gaar sagt til hende, at jeg tænkte paa at drage hen i Kroen, og at lade andre, der gøre mindre Uelejlighed, flytte ind i Præstegaarden, men hun har bedet mig saa inderlig om at blive, at jeg har opgivet min Bestemmelse. Dersom De besøger Præsten, vil De selv blive Vidne til, at der i hendes hele Væsen lade at omgaaes os paa er en Kærlighed og en Omhyggelighed, vi ikke er vante til: og det er mig endnu en Gaade, hvorfra den skriver sig, eftersom hun tidligere kun har staaet i meget lidet Forhold til Danske."

Majorens Skildring og den Iver, hvormed han gav den, bevirkede, at jeg satte mig for at besøge Præstens, og jeg gjorde det, da Rideturen var endt.

Præsten traf jeg i Gaarden; det var en meget høj, mager Mand med et Par usædvanlig store Øjne, og med en saa mærkværdig højelig Figur, at, naar vi andre nikkede, bukkede han, og, naar vi bukkede, højede han næsten sit Hoved ned til Knæerne. Han tog venlig imod mig, og vilde, for at vise fuldendt Høflighed, tale Dansk; han begyndte derfor med: „Om vi skulde gaa efter Stuen eller sætte os paa hans Løve?" (i Lysthuset, die Laube). Jeg valgte Stuen fremfor Løven, og traadte da ind i Familiens Dagligstue, som foruden et Sovekammer var det eneste Værelse, der stod til dens Raadighed. Det er ofte gaaet mig saaledes, at jeg har oplevet noget, som, uden at synes at staa i nogen Sammenhæng med det Sted, hvor det oplevedes, har præget sig ind i min Erindring; i senere Aar er Stedforholdene saa dukkede mere og mere frem, de har lagt sig omkring det oplevede som en Ramme, og derved gjort det mere levende. Men det er ogsaa gaaet mig saaledes til andre Tider, at Stederne, hvor jeg modtog Indtrykkene, lige fra Begyndelsen er saaledes sammenvoxede med disse, at de ikke mere lader sig adskille; ja! det er sket, at Steder lige fra Begyndelsen, før jeg endnu havde nogen Anelse om, at de skulde faa Betydning for mig, har afspejlet sig saa levende i mig, at de ligesom er blevet den Grund, hvorpaa Minderne har tegnet sig, saa naar Mindet vender tilbage, vender ogsaa Stedet.

Saaledes maa hendes Dagligstue, hvor jeg skulde sidde saa ofte og nyde godt af hendes usigelige Opofrelse, allerede den første Dag have tegnet sig i min Sjæl; thi jeg har aldrig glemt den siden; og Gud ved! der var kun lidt af det, der tiltaler Sanserne. Den saa fattig ud: En gammel Kanapé med hjemmegjort blaa tærnet Betræk, et firkantet malet Fyrretræs Bord til at slaa sammen, seks Stole og et lille Bord i et Hjørne, hvorpaa der stod en Gyldenlak; det var det hele Møblement, hvis dertil ikke skal regnes et gammelt gult Litografi af Luther, som hang over Kanapéen. Men der var noget venligt alligevel: Solen i Vest kastede sine Afskedsstraaler indad Vinduet, og de blev ikke holdt tilbage ved lange eller store Gardiner, de faldt paa det hvide Sand, hvormed Gulvet var bestrøet; og det laa vel i Brydningen mod alle de smaa Sandskorn, at de syntes at fordele sig overalt og at gøre hver en Krog lys.

Hun var ikke i Stuen, og hun kom ikke; derimod kom en lyn Dreng, om hvem Præsten, da jeg fandt ham stor af hans Alder, ytrede: „Ja! jeg haaber, at han, naar han bliver dansk Soldat, kan blive "Fløjelsmand„ (Fløjmand)!" Med denne Yttring forlod han mig, men kom lidt efter ind og bad mig undskylde, at hans Kone ikke lod sig se, da hun var beskæftiget. —

En 14 Dags Tid efter kom jeg atter til Byen, og, da Majoren igen omtalte den Kærlighed, der blev vist alle, som kom i Præstegaarden, men tillige paastod, at det var umuligt, at Fruen kunde holde det ud, eftersom Arbejdet voxede, og hun ingen Hjælp kunde finde, ja! det syntes endogsaa tvivlsomt, om hun vilde have Hjælp, da det forekom ham, at hun var allermest tilfreds, naar hendes Gerning var uoverkommelig, — saa søgte jeg atter at blive bekendt med hende, og gik derfor over i Dagligstuen.

Præsten var ude, men lidt efter kom Fruen ind; hun vidste fra Kirken, hvem jeg var, og modtog mig med stor Venlighed. Hun var en lille, spinkel Skikkelse, let bevægelig; men, dersom nogen vilde spørge mig, om hun var smuk, da vilde det falde mig vanskeligt at svare derpaa; jeg tror kun at turde sige, at hvis den spørgende havde set hende, da vilde dette Spørgsmaal slet ikke være faldet ham ind, fordi der var noget i hendes Ansigt, der traadte frem med en saadan Bestemthed, at det ikke tillod Spørgsmaalet: om hun var smuk. Der er Mennesker, hvis Træk er i høj Grad indtagende uden at være smukke; hun var et af dem: der laa noget i hendes Ansigt, som næsten vilde have gjort det til en Profanation, om man havde kaldt hende smuk; hendes hele Ansigt var en Bøn; der stod at læse i hvert et Træk: „Dersom du er et godt Menneske, saa bed Gud om, at du maa blive ved at være det; og er du det ikke, saa bed om, at du maa blive det!" Hun stod for mig som en Personliggørelse af Fromhed, Godhed og Kærlighed, men ogsaa — og det fremgik af et slapt Udtryk ved Munden — af Hengivelse, som et Menneske, der kæmpede en Kamp, der langt overgik hendes Kræfter.

Jeg fik ved Siden heraf et andet Indtryk, som ikke kunde skjules, og det var dette: der var Uro over hende, en underlig rastløs Bevægelighed, en Mangel paa Hvile, paa Tid. Det var ikke saaledes som nervøse Kvinder kan føle det, naar de drages fra det ene til det andet, og gaa i en stadig overspændt Tilstand; nej! det var snarere, som om hun sad et Øjeblik og lyttede efter, om der ikke kom[illegible]gen og kaldte paa hende, saaledes som i [illegible] mig en Moder, der sidder ved Siden [illegible]lse, hvori hendes Barn ligger sygt: hun er i [illegible]set, taler med de andre, men hendes Øre og hele Sjæl er alligevel ved Siden af; hun er som en fremmed midt iblandt sine egne. Det var tydeligt nok, at der saaledes bestandig var noget, der kaldte paa hende, men jeg forstod ikke, hvad det var, og der gik en Tid, før jeg fik det at vide. Da jeg tog Afsked, havde jeg vel en Følelse af, at nu vilde hun glæde sig over, at hun kunde „slippe"; at hun uforstyrret kunde faa Lov til at „gaa ind i det andet Værelse til det syge Barn"; men jeg havde tillige faaet en Anelse om, at der var noget, der trykkede hende; noget, som hun kun manglede en Lejlighed til at blive lettet for, og jeg syntes tillige at kunne føle paa den Maade, hvorpaa hun sagde Farvel til mig med Ønske om Gensyn, at hun vilde være glad over at finde nogen, til hvem hun kunde betro sig. — Vist er det, at jeg saavel som Majoren og de andre Officerer næsten følte det som en Samvittigheds-Byrde, at denne svage, opofrende Kvinde skulde falde som et Offer for den Overanstrengelse, vor Nærværelse førte med sig. Da jeg dog ikke selv havde fast Ophold der i Byen, men kun af og til kom der, var jeg næppe personlig kommen til at tage Del i Sagen, hvis det ikke var kommet ligesom af sig selv.

I den følgende Tid kom jeg oftere igennem Byen, uden dog nogen Sinde at have Lejlighed til at opholde mig der; men da jeg paa en af mine Rejser kørte derigennem, havde Majoren stillet sin Oppasser paa Udkig for at bede mig om at komme hen til Stabskvarteret, da han havde noget, han gerne vilde tale med mig om. Da jeg kom til ham, bad han mig om at staa sig bi, eftersom han var værgeløs ligeoverfor Fruen; „jeg vidste, hvor overanstrengt hun var, at hun ikke tog sig den allermindste Ro, og uagtet han og den øvrige Indkvartering indskrænkede deres Fordringer til det allermindst mulige, var dette dog mere end nok, saa meget mere som hun selv syntes at føle Trang til at yde mere, end der blev forlangt. For et Par Dage siden var der imidlertid bragt en lille saaret Hornblæser ind, en ukonfirmeret Dreng paa en 13—14 Aar, og, da Fruen havde set den Vogn komme, der skulde køre ham til Lazaretet, havde hun med al Magt modsat sig, at han blev ført videre; hun havde paastaaet, at han hos hende kunde finde langt bedre Pleje end paa et Lazaret; at han her havde en Læge saa at sige ene for sig selv, medens han, naar han kom paa det store Sygehus, maatte dele ham med mange andre; at Landluften var den sundeste, og at hun, der selv havde Børn, bedst vidste, hvorledes et Barn skulde plejes o. s. v., o. s. v.

„Jeg forsikrer Dem," sluttede han, „at hun talte som en Præst, og trængte saaledes paa, at vi maatte give efter. Drengen er her; Præstens er selv flyttet op paa Loftet, og har gjort deres Sovekammer til Sygestue; men De skulde virkelig, naar De ser hende, tro, at der var gjort hende en stor Tjeneste; og nu sidder hun og vaager om Natten, saa hvad det ikke har været galt før, saa er det nu blevet det."

Dette følte jeg selv, og da jeg nu, i al Fald som Drengens Præst, havde en vis Ret til at se til ham, gik jeg over til ham, sikrere end jeg ellers vilde have været i imit Forsæt, at foreholde hende det uforsvarlige i at sætte sit Liv til for os.

Vi mødtes begge ved Drengens Seng. Det er forunderligt, hvor Sygdom, der er alles Arv, ogsaa udjævner al Forskel; hvor alle Former i en Fart overspringes ved Sygesengen, og hvor man i en kort Tid kommer hinanden nær. Dette havde jeg vel ogsaa gjort Regning paa i dette Tilfælde, og paa en Maade slog det til, forsaavidt som vi begge følte, at vi behøvede ingen Indledninger. Men paa en anden Maade slog min Beregning fejl; thi fordi jeg følte mig sikrere, i en fastere Stilling, da jeg stod i mit Kald, saa havde jeg tænkt, at jeg lettere skulde have faaet Magt med hende, men det slog ikke til, fordi jeg havde glemt at tage det med i Beregningen, at ogsaa hun mente at være i sit Kald; saaledes stod ogsaa hun sikrere, og lod slet ikke til at ville give efter.

Drengen sov efter at være forbunden; der var for Øjeblikket intet hverken for hende eller for mig at gøre; jeg bad hende derfor om at gaa med mig ind i Dagligstuen, da jeg havde en Sag, hvorom jeg maatte tale med hende. Døren stod aaben ind til den syge, saa den følgende Samtale blev ført hviskende.

Efter at have sagt hende, hvor taknemmelige vi alle var ved daglig at kunne være Vidner til hendes Opofrelse og Kærlighed, tilføjede jeg, at hun maatte tillige være overbevidst om, at det gjorde os ondt at se, hvorledes hun overanstrengte sig for vor Skyld; og jeg bad hende om i Fremtiden at tage mere Hensyn til sig selv, end hun hidtil havde gjort.

Hun svarede, at det var hende en stor Glæde at høre det udtalt, som hun allerede længe havde haft en Følelse af: at vi var tilfredse med den Smule, hun kunde gøre for os; det var desværre kun lidt, men hun gjorde det med en god Villie. Hvad Overanstrengelsen angik, da maatte hun vel indrømme, at hun ofte kunde føle sig træt, men dette kom ikke af hendes Arbejde for os, det havde hun ogsaa følt tidligere.

Da jeg hertil bemærkede, at vi jo maatte være blinde, hvis vi ikke kunde se, hvorledes hendes Kræfter tog af, og Arbejdet mere og mere tog paa hende; at hun maatte dog være overbevist om, at saa stor Pris vi end satte paa alt, hvad hun gjorde for os, saa var hendes Helbred os dog saa dyrebart, at der, for at overvinde hendes Modstand, vilde blive gjort Anstalter til, at Majoren kunde flytte bort, — spurgte hun mig ganske alvorlig, om jeg troede hende, naar hun forsikrede, at alt, hvad hun gjorde, gjorde hun med Glæde; og, da jeg dertil svarede: Ja! vedblev hun, at saa maatte jeg dog vel vide, at medens Sorg nedbrød et Menneskes Helbred, foryngede Glæden det, og dette vilde ogsaa ske med hende; selv om Arbejdet blev endnu mangfoldigere end det var, saa vilde vor Herre netop ved den Glæde, at være noget for andre, give hende de fornødne Kræfter.

Det Vink, hun ligesom havde givet mig i disse sidste Ord, greb jeg og sagde:

„Vi maa vel vogte os for at tro, at vor Herre, fordi vi udstrækker en Gerning i det uendelige, langt længere, end hans Mening har været med den, derfor ogsaa skal give os Kraft dertil; vi skulde tage os i Agt for at gøre vore egne Tanker til hans Tanker, og saa skrive ham Regning derefter; vi bør dog vel huske paa de Ord: „Han skal befale sine Engle om dig, at bevare dig paa alle dine Veje!" (Ps. 91) og ikke glemme, at denne Forjættelse gælder kun, saa længe vi vandrer paa Lydighedens Veje; thi disse Ord har, for at være Sandhed, en Forudsætning, og det er den, at de, den gælder, hører til Herrens Tjenere, til dem, om hvem det siges: „Hvo, som tror, hafter ikke!" (Jes. 28)."

Hun forstod mig ikke aldeles, thi hun mente dog — og der laa et Udtryk i hendes Ansigt, da hun sagde det, saa aabent og ærligt, at enhver, der saa hende, maatte give hende Ret — at det var for meget sagt, at vor Herre ikke vilde kendes ved hendes Gerning som sin, da hun dog vidste, at den blev gjort i Lydighed og Kærlighed.

Jeg bad hende være overbevidst om, at derom havde jeg aldrig tvivlet, men jeg maatte tillige sige hende, at Kærligheden netop har den Egenskab, at den haaber alt, derfor kan den give Tid. Jeg kender saa godt den Slags Mennesker, der virkelig brænder af Kærlighedens Nidkærhed, og som derfor ikke mener at turde give sig Ro Nat eller Dag; de vil med Vold trænge ind i Himmeriges Rige, og de formaar i al deres Varme ikke at bie og at vente; de stormer frem, uden at gøre sig selv Regnskab for, om de, hvis jeg tør bruge det Udtryk, giver vor Herre Tid til at komme med; og det maa vi dog aldrig glemme, at det ikke er nok, at vi sætter os i Bevægelse, der er meget andet, der maa være lagt til Rette, være modent og færdigt, hvis vor Gerning skal være til Velsignelse. — Har vi ikke hørt om Folk, der var forud for deres Tid; Folk, som den Slægt, hvori de levede, slet ikke forstod, og som derfor fortærede deres Kraft forgæves; saaledes gaar det, naar vi, uden at spørge om andet end vor egen Villie, farer frem og sætter Kræfterne til; det siges jo dog netop om Kærligheden, „at den fer ikke paa sit eget."

Hun svarede hertil: „De maa dog indrømme, at dersom man, før man fik noget gjort, skulde se baade til Højre og Venstre, saa fik man intet gjort; Deres Betragtning er dog vist et farligt Vaaben i dovnes og ligegyldiges Hænder."

„Jeg har ikke sagt, at vi skal se til Højre og Venstre; men det er min Mening, at vi i al vor Færd skal se opad, skal raadføre os med ham, uden hvem vi intet kan gøre, og ligesaa vel vogte os for at gaa for langt, som for at gaa for kort. Hvem har givet et Menneske Lov til, naar vor Herre har givet ham Kræfter, der er bestemte til at strække til en lang Tid, og hvem han har besluttet at bruge i mange Aar, at sætte disse Kræfter overstyr i kort Tid; og det er dog det mange gør, ikke alene Fraadsere og Drankere, men selv de, der virkelig arbejder i det gudes Tjeneste. Lad os vogte os for at spilde Guds Gaver, og bære os ad som den Sædemand, der saar altfor tykt, for at komme af med alt det Sædekorn, han bærer i Sækken; vi er dog ikke vor egne; ogsaa heri skal der være en Forskel paa dem, som drives af Herrens Aand, og dem, der drives af deres egen. Husk paa, hvad Herren svarer sine Brødre, da de ville fremtvinge hans Rejse op til Løvsalefesten: „Min Tid er endnu ikke kommen; men eders Tid er stedse for Haanden!" Joh. 7); glem dog ikke, kære Frue, at den Kvinde, Herren gav det herlige Vidnesbyrd: „Hun gjorde, hvad hun kunde!" (Mar. 14) hun hed ikke Martha."

Hun begyndte paa at ville vide, hvor Grænsen var; men, da Drengen i det samme vaagnede og klagede sig, fik hun kun Tid til, idet hun rakte mig Haanden til Afsked, at sige med et vemodigt Udtryk: „O! De maa ikke standse mig! De ved ikke, der kommer en Nat, da vi ikke kan arbejde, hvor langt er den borte? De forstaar mig vistnok ikke; men hvad jeg gør, gør jeg, fordi det er en Nødvendighed for mig."

Nej! jeg forstod hende ganske vist ikke, og det saa næsten ud til, at hver af os skulde have gaaet sin Vej, uden at være kommen til Forstaaelse, thi i den nærmeste Tid efter denne Samtale kom jeg nogle Gange i Præstegaarden, men traf hende ikke, skønt jeg søgte hende, og det lod næsten, som om hun vilde undgaa at tale med mig.

Endnu en Gang skulde vi mødes, og dette Møde gav mig for en Del Nøglen til at forstaa hende.

Den saarede Dreng var borte, da jeg kom til Byen for at begrave en Soldat, der var omkommen ved et Vaadeskud. Da Begravelsen var endt, bad Præsten mig over til sig i sin Stue for at drikke Kaffe; Fruen var til Stede, men, ligesom hun modtog mig med de Ord: „De fik saa dog Deres Villie sat igennem, at min Hornblæser kom bort herfra!" saaledes syntes der i det hele at være noget Forceret over hende.

Medens vi sad ved Kaffebordet, blev Præsten kaldt ud, men lidt efter kom en af hendes Drenge, og sagde, idet han aabnede Døren paa Klem: „Moder, kom herud!" Idet hun rejste sig for at aabne Døren med de Ord: „Nej, vist ikke! kom du herind!" sprang Barnet ind, kastede sig om hendes Hals, og kyssede hende, idet han gav hende et Æble. Da han var gaaet ud, sad hun et Øjeblik tavs, men sagde derpaa:

„Han har været uartig, og nu kom han, som De saa, for at gøre det godt igen!"

„Ja, det er maaske godt, at Børnene gør sig disse Tanker, naar de blot lærer at slippe dem i Tide, før de faar Tid til at vokse fast hos dem!"

„Hvilke Tanker mener De?"

„Jeg mener den Vildfarelse, at vi ved en efterfølgende Handling kan gøre et foregaaende Fejltrin godt igen."

„Kalder De det en Vildfarelse? Jeg kalder det snarere en Dyd, en af et Menneskes gode Sider."

„Ja! jeg kalder det en stor og en farlig Vildfarelse; thi dersom vi fører disse Tanker over med os i en ældre Alder, hvor kommer til, som Luther siger, at faa med virkelige, ikke med malede, Synder at gøre, saa er det denne Vildfarelse om vor egen Evne til at gøre noget godt igen, der avler den store Selvretfærdighed og Letsindighed, som til sidst ender med selv at tage Æren for Udslettelsen af vore Synder, i Stedet for at lade ham, hvem den ene tilkommer, beholde den. Tro mig, det er alle disse falske Veksler, som saa mange daglig gaar og udsteder paa sig selv, der forhindrer dem fra at komme til ham, der har udslettet hele vort Gældsbrev."

„Men De vil dog ikke nægte, at der i Bibelen findes Eksempler paa Mennesker, som har villet gøre deres Fejl og Synder gode igen, og for hvem det ogsaa lykkedes; jeg vil blot nævne Dem et, Tolderen Zachæus; naar han, da Herren træder ind til ham, bliver staaende i Døren for at modtage ham, og han, i sin Glæde over Besøget, siger: „Herre! Halvdelen af mit Gods giver jeg de fattige, og dersom jeg har bedraget nogen, saa giver jeg det firefold igen!" (Luk. 19), gør han saa ikke dette, for at gøre sin Synd god igen, og kan vi nægte, at han ogsaa gjorde det?"

„Vi vil lade det staa hen, om Zachæus giver sit Gods i den Hensigt, at gøre alt godt igen; jeg for min Del kan gerne indrømme, at det var hans, den Mands Tanker, der var under Loven, skønt jeg langt snarere tror, at hans Tilbud havde en anden Grund, nemlig den samme som den, Herren selv taler om hos Kvinden, Synderinden, der vædede hans Fødder med sine Taarer, og aftørrede dem med sit Hovedhaar: „Mange Synder er hende forladte, efterdi hun elsker meget!" Hendes Taarer er Taknemmelighedens Gæld, hun havde intet andet at betale med, det var en Trang for hende at græde; og saaledes var det en Trang, Taknemmelighedens og Glædens Trang, for Zachæus at give Pengene bort, som for hende at give Taarerne. Men bestemt maa jeg benægte, hvad saa end hans Tanker har været, at han, ved det han gjorde, virkelig gjorde sin Synd god igen; tøi sæt endog, at det havde været ham muligt, hvad det ikke var, at vandre sit Livs Vej tilbage, og finde dem alle, hvem han havde bedraget; sæt endog, at han, hvad han dog ikke kunde, traf dem alle, og af dem alle fik Svar paa sit Spørgsmaal: „Hvor meget er jeg dig skyldig!" sæt saa, at han havde sagt til dem alle: „Brødre! I nævnede 5, 10, 20, men I glemmer Renterne og Rentes Renterne, lader os derfor sige 20, 40 og 100!" — saa havde han jo dog ikke gjort sin Synd imod dem god igen. Kunde han vandre tilbage og sanke den op, al den Sorg, han havde ført over de bedragnes Huse. Kunde han gaa hen og aftørre alle de Bitterhedens Taarer, han havde afpresset dem? eller kunde han drage alle de hadefulde Tanker, der for hans Uretfærdigheds Skyld var opkommen i deres Hjerter, ud af dem? udslette de Forbandelser, der i Stilhed var hviskede imod ham, den rige Mand, uden at naa hans Øre, men som havde sat et uudsletteligt Mærke paa dem, der havde udtalt dem? Nej, kære Frue! overfladisk, letsindig betragtet lader det sig gøre, men ikke saaledes, „at en Mands Samvittighed kan stilles tilfreds for Guds Aasyn." De nævnte Zachæus, hvorfor tog De ikke et andet Eksempel, der ligger en hel Del nærmere, og hvor der ingen Tvivl kan være om, at Mennesket prøvede paa at gøre sin Synd god igen? De kender ham nok, den Mand, der kastede sine Penge fra sig, ind i Templet, ham, som aabent bekendte: „Jeg har syndet, at jeg forraadte uskyldigt Blod!" og som saa endte med at kaste Livet hen, ligesom han havde kastet Pengene hen. Han er et talende Eksempel paa „at gøre godt igen", hvad vi har forbrudt; hvorfor nævner De ikke ham? fordi De godt vidste, at han prøvede derpaa, men det lykkedes lige saa lidt for ham, som det lykkes for noget andet Menneske."

„Jeg tænkte just ikke paa Judas i det Øjeblik? men, selv om jeg havde tænkt paa ham, havde jeg dog ikke nævnet ham, thi med hans Synd: at forraade vor Herre, kan jo ingen anden sammenlignes. Men det er dog en hel anden Sag i de jordiske og timelige Forhold; i dem er det mit faste Haab, at det kan lade sig gøre; ellers var mange Mennesker ulykkelige."

„De siger, at i de jordiske Forhold maa alt dog kunne gøres godt igen. Vel! lad os saa da tage det Eksempel, der ligger os allernærmest, det, hvorunder baade De og jeg i dette Øjeblik lider saa haardt, denne usalige Krig, hvor Undersatter har rejst sig i Oprør mod deres retmæssige Konge og Herre, hvor et lille Folk raser imod sig selv, hvor det jo er Dem bekendt, at Broder staar med Sværd i Haand imod Broder, Fader imod Søn; hvor Husene og Familierne er tvistiggjort med sig selv. Kan De tænke Dem nogen Opofrelse eller nogen Hengivelse stor nok til at gøre dette godt igen? tror De, at selv om de Mænd, der ved Løgn og Falskhed har bedraget Folket, nu vilde bekende, at de løj, og arbejde den firdobbelte Tid paa at faa Sandheden frem, at de saa kunde gøre alt godt igen? Jeg vil ikke tale om de Byer, der er brændt, de Marker, der er ødelagt, det surt erhvervede Udkomme, der er tilintetgjort; ej heller om de mange Aars Arbejde, der er forstyrret, saa der maa begyndes forfra; men jeg vil spørge Dem, om nogen kan luge det Toedragtens Ukrudt op med Rode, som er udsaaet iblandt os; om nogen kan aftørre de Taarer, der er fældede, lægge de Saar, der er slaaede, eller give de Faldne tilbage til Livet? Der laa han nu nylig inde, den stakkels saarede, fattige Dreng, der ikke syntes at have andet at miste end et lidet misundelsesværdigt Liv; han har dog en Moder, en fattig Kone oppe i Jylland, nu dør Drengen, hendes Haab og Glæde; gaa nu op til hende, og gør det godt om De kan; prøv paa at byde Erstatning, højere og højere, og se om De kan faa det Ord af hendes Mund: „Nu er det betalt altsammen!" Hørte De ikke forleden om den Officer, der af Overanstrengelse gik fra Forstanden, og blev bragt paa Sindssyge-Anstalten, bed dog de Toldere og de Bedragere, der have ført alt dette over os, at gaa hen til ham og hans Familie, for at gøre det godt. Hørte De ikke om Sognefogden i K., der for nogle Aftener siden faldt over sin sidste Søns Lig, da vi jordede de faldne, og som gik bort med det, saaledes som Priamus drog bort med Hektors Lig; tror De, at nogen kan gøre alt dette godt? Tænk ikke paa sligt! De kan ligesaa godt tænke paa at gaa tilbage og genfinde ethvert af Deres Fodtrin, eller paa at standse det Ord i dets Løb, som blev talt for længe siden, ligesaa godt tænke paa at finde det Spor, Skibet har efterladt i Vandene. Nej! kære Frue! det er ikke os, der kan tænke paa at gøre noget godt igen, saalidt som vi kan tænke paa at gøre det gjorte ugjort; der er kun en, en eneste, hvem denne Ære tilkommer, det er den Herre, om hvem Folket sagde: „Han har gjort al Ting godt!" (Mark. 7); thi disse Ord tør vi nok forstaa, ikke alene saaledes, at alt,, hvad han gjorde, var godt, men ogsaa saaledes: „At **alt ved ham er gjort godt** for os!"

Hun havde siddet rolig, indtil jeg kom til at berøre Krigen; men da jeg kom dertil, var det tydeligt, at hun sad i Spænding; og da jeg talte mig varm, antog hendes Ansigt et saa usigelig smerteligt Udtryk, og hun viste et saadant Billede paa et Menneske, der er ved at give tabt i en haard Kamp for sin bedste Ejendom, at det ikke overraskede mig, da hun rejste sig og gik ud, for ikke at komme tilbage, thi jeg antog, at hun var bleven syg (Fortsættes.)